

Галушка Є. О., Охрімовський О. В., Гончарук Я. М.

Казначейська справа

Підручник

Видавництво «Магнолія 2006»
Львів

Рецензенти:

В. Б. Войцехівський, доктор економічних наук, професор, провідний спеціаліст Інституту регіональних досліджень Національної академії наук України

І. М. Школа, доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, завідувач кафедри міжнародної економіки Чернівецького торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету

Т. М. Ковальчук, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку і аудиту Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича

Галушка Є. О., Охрімівський О. В., Гончарук Я. М.

Казначейська справа: Підручник, стереотипне / Львів: «Магнолія 2006» – 580 с.

ISBN 978-617-574-041-5

«Магнолія 2006»

У підручнику, підготовленому відповідно до навчальної програми курсу «Казначейська справа», подаються теоретичні та навчально-методичні матеріали, необхідні студентам для успішного опанування цією дисципліною. Основна увага відведена процедурам казначейського обслуговування державного та місцевих бюджетів, а також організації обліку, звітності і контролю в органах Державної казначейської служби України.

Підручник висвітлює основи організації бюджетного процесу, роль та значення Казначейської служби у системі фінансових органів країни, законодавчу та нормативну базу її діяльності, основні процедури обслуговування бюджетів, інформаційно-технічне забезпечення та перспективи розвитку казначейської справи в Україні.

Для студентів вищих навчальних закладів, аспірантів, викладачів та спеціалістів казначейської справи.

© Галушка Є. О., Охрімівський О. В.,
Гончарук Я. М.

© «Магнолія –2006»

ЗМІСТ

Вступ	10
Програма курсу	13
РОЗДІЛ 1. СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК КАЗНАЧЕЙСЬКОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ	19
1.1. Історичний огляд становлення та розвитку казначейської справи	19
1.2. Банківська система виконання бюджетів	26
1.3. Етапи розвитку Державної казначейської служби України	30
1.4. Функції, структура та повноваження Державної казначейської служби України	36
1.5. Нормативно-правова база діяльності Державної казначейської служби України	43
Основні поняття та терміни	48
Питання для підготовки та самоперевірки	49
Література	50
Практичні завдання	50
Тести	50
РОЗДІЛ 2. БЮДЖЕТНИЙ ПРОЦЕС ТА ДЕРЖАВНА КАЗНАЧЕЙСЬКА СЛУЖБА УКРАЇНИ	54
2.1. Суть бюджетного процесу та його організація	54
2.2. Міністерство фінансів України – центральний орган державної виконавчої влади: завдання, функції, структура	58
2.3. Роль та функції Державної казначейської служби України в бюджетному процесі	65
2.4. Завдання та функції Державної податкової служби України	69
2.5. Завдання та функції органів зовнішнього фінансового контролю	79
Основні поняття та терміни	84
Питання для самопідготовки та самоконтролю	86
Література	87
Практичні завдання	87
Тести	87

РОЗДІЛ 3. ВЗАЄМОВІДНОСИНИ УЧАСНИКІВ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ	93
3.1. Державна казначейська служба України та інституційні засади управління державними фінансами	93
3.2. Взаємодія фінансових органів та органів Державної казначейської служби України	99
3.3. Співпраця Державної казначейської служби України і Державної податкової служби України	112
3.4. Співпраця Державної казначейської служби України та органів Державної митної служби України	116
3.5. Взаємодія органів Державної казначейської служби України з органами Державної фінансової інспекції України	117
Основні поняття та терміни	119
Питання для самопідготовки та самоконтролю	121
Література	122
Практичні завдання	122
Тести	122
 РОЗДІЛ 4. БЮДЖЕТ І БЮДЖЕТНА КЛАСИФІКАЦІЯ	127
4.1. Суть і призначення бюджету	127
4.2. Бюджетна класифікація	131
4.2.1. Класифікація доходів	132
4.2.2. Класифікація видатків	138
4.2.3. Класифікація фінансування бюджету	146
4.2.5. Тимчасова класифікація видатків та кредитування місцевих бюджетів	150
4.2.6. Програмна класифікація видатків бюджету	153
Основні поняття і терміни	155
Питання для самопідготовки та самоконтролю	157
Література	157
Практичні завдання	158
Тести	158
 РОЗДІЛ 5. ПЛАТІЖНА СИСТЕМА ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТІВ	162
5.1. Платіжна система її суть і функції	162

5.2. Єдиний казначейський рахунок та управління ним	169
5.3. Відкриття рахунків у органах Державної казначейської служби України	175
5.3.1. Відкриття бюджетних рахунків для зарахування надходжень	177
5.3.2. Відкриття клієнтам бюджетних рахунків	178
5.3.3. Відкриття небюджетних рахунків	182
5.4. Закриття рахунків в органах Державної казначейської служби України	183
Основні поняття та терміни	185
Питання для самопідготовки та самоконтролю	187
Література	188
Практичні завдання	188
Тести	188
РОЗДІЛ 6. БЮДЖЕТНО-КОШТОРИСНЕ ФІНАНСУВАННЯ	191
6.1. Поняття бюджетно-кошторисного фінансування та його значення	191
6.2. Кошторис бюджетної установи	193
6.3. Порядок складання, розгляду і затвердження кошторисів	199
6.4. Основні вимоги до виконання кошторису	204
6.5. Фінансування закладів освіти	208
Основні поняття та терміни	218
Питання для самопідготовки та самоконтролю	219
Література	219
Практичні завдання	219
Задачі	219
Тести	222
РОЗДІЛ 7. КАЗНАЧЕЙСЬКЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ЗА ДОХОДАМИ	225
7.1. Загальна характеристика доходів державного бюджету	225
7.2. Виконання державного бюджету за доходами	227
7.3. Операції за надходженнями до загального фонду бюджету	230
7.4. Операції за платежами до спеціального фонду бюджету	233

7.5. Операції за платежами, що підлягають розподілу.....	236
7.6. Власні надходження бюджетних установ і організацій	239
7.7. Облік та звітність про надходження коштів до Державного бюджету України.....	240
Основні поняття і терміни.....	241
Питання для самопідготовки та самоконтролю	242
Література	243
Практичні завдання.....	243
Задачі.....	243
Тести.....	246

РОЗДІЛ 8. КАЗНАЧЕЙСЬКЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ЗА ВИДАТКАМИ.....	250
8.1. Суть і об'єктивна необхідність державних видатків	250
8.2. Формування мережі розпорядників бюджетних коштів	252
8.3. Облік бюджетних асигнувань та контроль за їх дотриманням.....	256
8.4. Порядок відкриття асигнувань із державного бюджету.....	262
8.5. Реєстрація та облік зобов'язань розпорядників бюджетних коштів	266
8.6. Розрахункове обслуговування бюджетних установ.....	272
8.7. Готівкове обслуговування бюджетних установ.....	275
Основні поняття та терміни	278
Питання для самопідготовки та самоконтролю	282
Література	282
Практичні завдання.....	283
Задачі.....	283
Тести.....	285

РОЗДІЛ 9. КАЗНАЧЕЙСЬКЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ.....	290
9.1. Розбудова казначейської системи обслуговування місцевих бюджетів	290
9.2. Казначейське обслуговування місцевих бюджетів за доходами.....	295
9.3. Казначейське обслуговування місцевих бюджетів за видатками.....	300
9.3.1. Організація обслуговування місцевих бюджетів за видатками	301

9.3.2. Здійснення видатків розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів місцевих бюджетів.....	307
9.3.3. Операції з готівкою розпорядників(одержувачів) бюджетних коштів	310
9.4. Міжбюджетні трансферти та міжбюджетні взаємовідносини	311
9.5. Фінансування місцевих бюджетів	314
9.6. Надання(повернення) кредитів за рахунок коштів місцевих бюджетів	317
9.7. Депозитні операції з коштами місцевих бюджетів.....	320
9.8. Переваги казначейського обслуговування місцевих бюджетів	323
Основні поняття та терміни	326
Питання для самопідготовки та самоконтролю	327
Література	328
Практичні завдання.....	328
Задачі.....	328
Тести.....	330

РОЗДІЛ 10. ОБЛІК ОПЕРАЦІЙ З БЮДЖЕТНИМИ КОШТАМИ В ДЕРЖАВНОМУ КАЗНАЧЕЙСТВІ УКРАЇНИ .....

10.1. Організація бухгалтерського обліку	333
10.2. Облікова політика та організація облікової служби Державної казначейської служби України	336
10.3. Первинні облікові документи	338
10.4. Синтетичний та аналітичний облік операцій.....	342
10.5. План рахунків бухгалтерського обліку виконання бюджетів	343
10.6. Надання виписок з рахунків клієнтів	347
10.7. Основні напрямки реформування бухгалтерського обліку та звітності	348
Основні поняття та терміни	350
Питання для самопідготовки та самоконтролю	353
Література	353
Практичні завдання.....	353
Задачі.....	353
Тести.....	357

РОЗДІЛ 11. ЗВІТНІСТЬ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОЇ КАЗНАЧЕЙСЬКОЇ СЛУЖБИ	364
11.1. Основні засади та завдання організації звітності про виконання бюджетів	364
11.2. Звітність бюджетних установ	367
11.2.1. Склад звітності та періодичність її подання	370
11.2.2. Порядок заповнення форм фінансової та бюджетної звітності	377
11.3. Звітність про виконання державного бюджету	386
11.3. Звітність про виконання державного бюджету	386
11.4. Звітність про виконання місцевих бюджетів в органах ДКСУ	393
11.5. Основні шляхи удосконалення звітності в бюджетній сфері	402
Основні поняття та терміни	404
Питання для самопідготовки та самоконтролю	405
Література	406
Практичні завдання	406
Задачі	406
Тести	407
РОЗДІЛ 12. КАЗНАЧЕЙСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТІВ	411
12.1. Основи організації фінансового та казначейського контролю	411
12.2. Види та методи контролю виконання бюджету	420
12.3. Контроль у системі Державної казначейської служби України	424
12.4. Контроль бюджетних надходжень та доходів	429
12.5. Казначейський контроль видатків бюджетів	432
12.6. Казначейський контроль реєстрації зобов'язань та здійснення видатків розпорядників бюджетних коштів	436
12.7. Казначейський контроль капітальних вкладень	442
12.8. Контроль та попередження бюджетних правопорушень	446
Основні поняття та терміни	449
Питання для самопідготовки та самоконтролю	451
Література	452
Практичні завдання	452
Задачі	452
Тести	454

РОЗДІЛ 13. ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

КАЗНАЧЕЙСТВА	459
13.1. Організація інформаційно-технічного забезпечення ДКСУ ...	459
13.2. Сучасне інформаційно-технічне забезпечення ДКСУ	461
13.2.1. Телекомунікаційна система органів Казначейства	463
13.2.2. Автоматизовані системи ДКСУ	464
13.3. Характеристика автоматизованої системи «Казна»	469
13.4. Автоматизація процедур обслуговування бюджетів	471
13.5. Удосконалення інформаційно-технічного забезпечення Казначейства	475
Основні поняття та терміни	480
Питання для самопідготовки та самоконтролю	481
Література	481
Практичні завдання	481
Тести	481

РОЗДІЛ 13. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КАЗНАЧЕЙСЬКОЇ

СПРАВИ В УКРАЇНІ	485
14.1. Основні напрями модернізації державних фінансів України .	485
14.2. Удосконалення бухгалтерського обліку бюджетних коштів .	488
14.3. Створення сучасної автоматизованої інформаційної системи Державної казначейської служби України	495
14.4. Поліпшення обслуговування розпорядників бюджетних коштів в органах ДКСУ	500
14.5. Запровадження системи управління якістю в ДКСУ	503
Питання для самопідготовки та самоперевірки	504
Основні поняття та терміни	505
Література	505
Практичні завдання	506
Тести	506
 ЛІТЕРАТУРА	 510
ДОДАТКИ	521

Вступ

Роль держави у забезпеченні соціального та економічного розвитку суспільства залишається сьогодні надзвичайно високою. Обороздатність країни та правопорядок, поліпшення відносин власності і підприємництва, модернізація економіки та охорона довкілля, ріст матеріального добробуту населення, розвиток освіти, науки, культури, мистецтва, спорту і ще багатьох напрямків творення цивілізованого суспільства, прямо залежить від стану державних фінансів, від наявних у державі можливостей отримати у своє розпорядження фінансові ресурси, раціонально їх розподілити та ефективно використати.

Фінансова діяльність держави передбачає насамперед акумулювання значних фінансових ресурсів до державних цільових фондів на законних підставах і законними методами та подальше їх використання в інтересах усього суспільства. Саме тому вивчення процедур функціонування державних фінансів є необхідною складовою процесу підготовки фахівців-фінансистів у вищій школі, що і передбачено державними стандартами освіти і відповідними навчальними планами.

Основним джерелом коштів, що забезпечує реалізацію різноманітних функцій держави, є Державний бюджет – головний фінансовий план держави на бюджетний рік, що приймається у вигляді закону вищим законодавчим органом країни і підлягає безумовному виконанню. На стадії виконання державного бюджету провідну роль відіграє Державна казначейська служба України (ДКСУ), яка забезпечує казначейське обслуговування бюджету за доходами та видатками, контролює надходження та використання бюджетних коштів, здійснює бухгалтерський облік бюджетних операцій і складає звітність за ними. Сьогодні однією із головних функцій ДКСУ є обслуговування місцевих бюджетів. Для майбутніх спеціалістів-фінансистів надзвичайно важливо належно опанувати як теорію бюджетного процесу взагалі, так і процедурами казначейського обслуговування державного й місцевих бюджетів зокрема.

Виконуючи надзвичайно важливі функції щодо обслуговування державного та місцевих бюджетів, підприємств, організацій та установ бюджетної сфери, ДКСУ залишається, разом з тим, самостійною структурою із складною внутрішньою організацією, ієрархічною будовою та різноплановими, специфічними і високого рівня формалізації процедурами.

Із вищезазначеного випливає необхідність і важливість розуміння та засвоєння внутрішніх механізмів функціонування ДКСУ, як і діяльності його окремих структурних підрозділів у плані реалізації процедур казначейської системи обслуговування бюджетів, порядку взаємодії Казначейства з іншими учасниками бюджетного процесу, специфіки казначейської системи обліку та звітності та контролю. Саме з цих міркувань курс «Казначейська справа» чи «Казначейська система виконання бюджетів» включений у навчальні програми вищих навчальних закладів спеціальностей «Фінанси», «Державні фінанси», «Фінанси та кредит» та інших.

Даний підручник є логічним продовженням підручника «Казначейська справа», який був виданий авторами у 2008 році, істотно доповнений та перероблений, виходячи із змін у чинному законодавстві та нормативній базі, що стосуються бюджетної сфери країни та діяльності Державної казначейської служби України і її органів, які відбулися останнім часом. Серед цих змін Податковий кодекс України, новий Бюджетний кодекс України, адміністративна реформа, що уже відобразилась на повноваженнях, функціях та назві Казначейства України.

Основною метою підготовки підручника стало усебічне висвітлення теоретичних питань функціонування казначейської системи (її необхідність, завдання і функції, принципи організації, основні поняття, категорії і терміни), як і основних процедур казначейського обслуговування бюджетів, а також надання зацікавленим особам можливості отримати певні навички та вміння для подальшого практичного застосування.

Оскільки ДКСУ безпосередньо здійснює операції з бюджетними коштами і забезпечує облік, контроль і цільове використання останніх, у підручнику достатньо повно висвітлюються питання організації бюджетного процесу, взаємодії його учасників, роль Державної казначейської служби України в бюджетному процесі, специфіки здійснення готівкових і безготівкових розрахунків, технології обслуговування бюджетних коштів, а також нормативний та інструктивний матеріал, що регламентує ці процеси та діяльність ДКСУ.

Матеріали підручника повинні допомогти студентам засвоїти основи казначейської системи обслуговування бюджетів, опанувати основні операції з бюджетними коштами і порядок їх здійснення, зрозуміти

необхідність, роль і завдання Державної казначейської служби України. Вже традиційно автори намагалися зробити матеріал підручника максимально доступним і зрозумілим читачам і у першу чергу студентам.

Знання теорії та практичних механізмів функціонування бюджетної системи і процедур казначейського обслуговування бюджетів, як і порядок здійснення операцій з бюджетними коштами повинні стати основою для формування у майбутніх фахівців уміння практично використовувати набуті знання за такими основними операціями: відображення надходжень бюджетних коштів та їх використання на рахунках ДКСУ, відкриття та ведення рахунків розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, забезпечення контролю видатків розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, здійснення розрахунків та касових операцій, порядок складання звітності тощо. Сприятимуть реалізації цих завдань практичні завдання, що скомпоновані у вигляді задач і тестів, і подані до кожного розділу підручника.

Матеріали підручника структуровані з врахуванням вимог кредитно-модульної системи навчання. Відповідно до навчальних планів можна легко виділити два-чотири модулі, що включатимуть логічно пов'язані розділи (навчальні теми) підручника.

Метою пропонованого підручника є також забезпечення студентів навчально-методичними матеріалами для полегшення самостійного вивчення дисципліни. Кожний розділ окрім теоретичного матеріалу, містить перелік основних понять та термінів, питання для самопідготовки та самоперевірки, практичні завдання, що складаються із задач та тестів, список рекомендованої літератури.

Автори вдячні працівникам Головного управління Казначейства в Чернівецькій області за сприяння та практичну допомогу у підготовці цього підручника і з вдячністю сприймуть зауваження і побажання зацікавлених читачів щодо нього.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ГАЛУШКА Євген Омелянович
ОХРИМОВСЬКИЙ Олександр Васильович
ГОНЧАРУК Яна Миколаївна

Казначейська справа

Навчальний посібник

Керівник видавничого проекту *В. М. Піча*

Формат 60 × 84/16. Папір офсетний. Гарнітура Times
New Roman. Умовн. друк. арк. 36,25. Друк цифровий.

ПП “Магнолія 2006”

м. Львів-53, 79053, Україна, тел.+380503701957

e-mail:magnol06@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб’єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої
продукції: серія ДК № 2534 від 21.06.2006 року,
видане Державним комітетом інформаційної політики,
телебачення та радіомовлення України

Надруковано у друкарні видавництва “Магнолія 2006”